

გრანი ქავთარია

რომის იმპერიის დემონები კალიგულა

რომის მსოფლიო სახელმწიფოში მმართველობის იმპერიულ სისტემას საფუძველი იულიუს-კლავდიუსების დინასტიამ ჩაუყარა. დინასტიის ფუძემდებლები — გაიუს იულიუს ცეზარი და გაიუს ოქტავიანე (იმპერატორი ცეზარი), უნივერსალური პოლიტიკური მოღვაწეები, კაშკაშა ფერებით ანათებენ ანტიკური სამყაროს უკიდურეს სივრცეს. გენიალურმა ცეზარმა და მისმა მემკვიდრე-შვილობილმა, რომელმაც მამობილის გვარ-სახელი და კოგნომენი მიიღო, რომაული სახელმწიფოებრივი და პოლიტიკური აზროვნება თვალუწვდენელ სიმაღლეზე აიყვანეს. მოკლე ხანში ისტორიის ბორბალი უკუდმა დატრიალდა. მომდევნო იმპერატორებმა არა მარტო სიმაღლე ვერ შეინარჩუნეს, არამედ სიბნელის უფსკრულში ჩაეშვნენ და თავიანთი საქმიანობით სტიქიურ უბედურებას გაუტოლდნენ. თუ იულიუს ცეზარი და ცეზარ ავგუსტუსი ზეკაცების სახელით დამკვიდრდნენ რომის ისტორიაში (რომის ისტორია არ უნდა წარმოვიდგინოთ მარტოოდენ დღევანდელ იტალიურ სახელმწიფოდ, იგი მოიცავდა იმდროინდელი ცივილიზებული მსოფლიოს უმეტეს ნაწილს), მათი მემკვიდრეები უკონკურენტოდ ატარებენ არაადამიანურობის, ამორალობისა და უზნეობის გვირგვინს.

დინასტიის ბნელი სახეებიც ცეზარებად იწოდებოდნენ: ტიბერიუსი — ცეზარ ავგუსტუსი, კალიგულა — გაიუს ცეზარი, ნერონი — ცეზარ ავგუსტუს გერმანიკუსი.

რომში კოგნომენი ქალის ხაზით არ გადაეცემოდა. იულიუს ცეზარმა გამონაკლისი დაუშვა, თავისი დის შვილიშვილს, გაიუს ოქტავიანეს, შვილად აყვანის შემდეგ თავისი გვარი და კოგნომენი მისცა.

უფრო რთულადაა მდგომარეობა ოქტავიანე ავგუსტუსის მემკვიდრეებთან დაკავშირებით. ტიბერიუსი, კლავდიუსი და კალიგულა, ავგუსტუსის გერი და გერის შთამომავლები იყვნენ და სხვა საგვარეულოს ეკუთვნოდნენ. გამონაკლისი იყო ნერონი. იგი დედის ხაზით იულიუსების შორეულ ნათესავს წარმოადგენდა. ნერონი ოქტავიანე ავგუსტუსის შვილიშვილის შვილი

იყო. ამდენად დინასტიაში იულიუსების გვარის ფიგურირება პირობითია.

ცეზარ ავგუსტუსს კანონიერი მემკვიდრე არ ჰყავდა. მისი შვილიშვილები, ლუციუსი და გაიუსი, საეჭვო ვითარებაში გარდაიცვალნენ. ანტიკური ავტორები არ გამორიცხავენ დატრიალებულ ტრაგედიაში იმპერატორის მეუღლის ლივია დრუსილას ბოროტ ხელს, რომელსაც სურდა, ტახტისაკენ მიმავალი გზა თავისი შვილისათვის გაეთავისუფლებინა. 4 წელს ავგუსტუსი იძულებული გახდა, ტიბერიუსი შვილად და მემკვიდრედ გამოეცხადებინა. ტიბერიუს კლავდიუს ნერონს კარგი განათლება ჰქონდა მიღებული. შესანიშნავად ფლობდა ბერძნულს, წერდა ლექსებს ლათინურსა და ბერძნულ ენებზე, კარგად ერკვეოდა სამხედრო ხელოვნებაში, იცნობდა იმპერიის საზღვრებზე განლაგებული ლეგიონების საბრძოლო მდგომარეობას. 14 წელს ტიბერიუსი იმპერატორი გახდა.

ავგუსტუსს ტიბერიუსის პიროვნული თვისებები არ მოსწონდა და თვლიდა, რომ იმპერატორობისათვის იგი შეუფერებელი იყო. ამას ადასტურებს ტიბერიუსის მისამართით წარმოთქმული ავგუსტუსის სიტყვები: „საბრალო რომაელი ხალხი, როგორ ზანტ ყბებში ვარდება“.

დიონ კასიოსის გადმოცემით, ტიბერიუსში არეული იყო კარგი და ცუდი თვისებები. საერთოდ, ცივი, ჩაკეტილი, ორპირი, სასტიკი პიროვნება იყო. სენატისაგან მონურ მორჩილებას მოითხოვდა. ძალაუფლების განმტკიცების მიზნით, ფართო უფლებებით აღჭურვა პრეტორიანული გვარდია, რომელსაც სათავეში ჩაუყენა ელიუს სეიანი. ტიბერიუსის დროიდან პრეტორიანული გვარდია, იმპერატორის პირადი დაცვა, ბოროტების სიმბოლო გახდა, რომელმაც იმპერიის დასასრულამდე მრავალი შავი ფურცელი ჩაწერა რომის ისტორიაში.

ტიბერიუსის დროს გახშირდა ლეგიონების აჯანყებები. განსაკუთრებული რეზონანსი გამოიწვია პანონიასა და გერმანიაში განლაგებული ლეგიონების აჯანყებამ. იმპერატორმა პანონიაში თავისი შვილი დრუსუსი გაგზავნა, გერმანიაში — ძმისწული გერმანიკუსი. ორივე სარდალი რომში გამარჯვებული დაბრუნდა. ტიბერიუსს საგონებელში აგებდა გერმანიკუსის ავტორიტეტი არმიაში და სასწრაფოდ გაგზავნა აღმოსავლეთში. 19 წელს 34 წლის გერმანიკუსი სირიაში მოულოდნელად გარდაიცვალა (ანტიკური ავტორების ინფორმაციით, იგი მოწამლეს).

რომის საგარეო პოლიტიკას ტიბერიუსის ეპოქაში ცვლილებები არ განუცდია. გრძელდებოდა დამაბულობა პართიასთან. ყურადღებას იმსახურებს იბერია-რომის კავშირი, რომელიც სომხეთის ტახტზე იბერიის მეფის მითრიდატეს ძის, მითრიდატეს გამეფებით დამთავრდა.

ტიბერიუსი ეჭვიანი იყო. ამ უარყოფით თვისებას სეიანიც უღრმავებდა. ინტრიგებითა და ცუდი წინათგონობით შეპყრობილ იმპერატორს მოსვენებას არ აძლევდა შეთქმულების შიში, რომელსაც სეიანიც უამრავი

ცრუ ინფორმაციით უღვივებდა. 27 წელს პრეფექტმა დაარწმუნა ტიბერიუსი, რომ უსაფრთხოების მიზნით უმჯობესი რომის დატოვება და კუნძულ კაპრიზე გადასვლა იქნებოდა. ტიბერიუსს რჩევა მოეწონა, კაპრიზე გადავიდა და ბრძანებებს იქიდან იძლეოდა. სახელმწიფოს ფაქტობრივად სეიანი მართავდა. პრეფექტის განუკითხაობა 31 წელს დამთავრდა, მას ბრალი ღალატში დასდეს და სიკვდილით დასაჯეს.

ტიბერიუსი თანდაყოლილ სისასტიკეს მოჩვენებითი ზომიერებით მალავდა, მაგრამ ამის მიღწევას ბოლომდე ვერ ახერხებდა. იმპერატორი გარშემო მყოფებზე უარყოფით შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ადამიანებთან ურთიერთობაში იყო უხეში, არავის აზრი არ აინტერესებდა, თავის სიტყვას კანონის ძალას ანიჭებდა. არ არის შემთხვევითი რიტორიკის მასწავლებლის თეოდორ გადარელის სიტყვები, რომელმაც ახალგაზრდობაშივე ტიბერიუსს „სისხლით მოხელილი ტალახი“ უწოდა. ასეთი ბუნების ადამიანმა ხელისუფლების სათავეში მოქცევისას საკუთარ თავზე კონტროლი საერთოდ დაკარგა. განსაკუთრებით სეიანის დასჯის შემდეგ გამძვინვარდა. ამასთან დაკავშირებით სვეტონიუსი წერს, როგორც ჩანს, ადამიანთა წამებაში მისი წამქეზებელი სეიანი კი არ იყო, არამედ იგი უბრალოდ ასრულებდა მის სურვილებსო.

გულქვა ტიბერიუსს ერთადერთი შვილის დაღუპვის გამო დიდი მწუხარება არ გამოუხატავს. არ უყვარდა შვილიშვილი ტიბერიუს გემელი. უსასტიკესად მოექცა ძმისწულის, გერმანიკუსის ოჯახის წევრებს. მოხუცებულიობის ასაკში ყველა მახლობელი სიცოცხლეს გამოასალმა. მხოლოდ ისინი გადარჩნენ, რომლებსაც სრულფასოვნად არ თვლიდა და მათი სახით საშიშროებას არ გრძნობდა.

ტიბერიუსი უზნეო საქციელით ახალგაზრდობიდანვე იპყრობდა ყურადღებას. იმპერატორი ისეთ ასაკში გახდა, როცა ქალები უკვე აღარ იზიდავდნენ. ამის მიუხედავად, ავხორცული მიდრეკილებანი სულ სხვა გზებით გამოხატა. თავისი საძინებელი უხამსი ნახატებით მორთო. შეკრიბა ამორალური ცხოვრების მიმდევარი ახალგაზრდები და მათი ჯგუფური სქესობრივი კავშირის ყურებით ტკებოდა. კუნძულ კაპრის მღვიმეებსა და კლდეებს შორის გოგო-ბიჭები ფაუნებსა და ნიმფებს ასახიერებდნენ. მათი ცქერით იმპერატორი ჩამქრალ ავხორცულ ჟინს იკმაყოფილებდა. სვეტონიუსს ტიბერიუსის სიბილწესა და მანკიერებაზე საუბარი ცოდვადაც კი მიაჩნდა.

მოხუცი განდევნილი საოცარი კაცთმოძულე გახდა. მხოლოდ იმაზე ფიქრობდა, რამდენი სისხლი დაედვარა. სადამსჯელო აპარატი იმპერატორის უზნეო სიცოცხლის უსაფრთხოებას ემსახურებოდა.

სვეტონიუსის სიტყვებით, ტიბერიუსი კარგი გარეგნობით და ფიზიკური ძალით გამოირჩეოდა. იმდენად ჯანმრთელი იყო, რომ ავად არასდროს გამხდარა და ექიმების დახმარება არ დასჭირვებია. საკმაოდ დიდხანს იცოცხ-

ლა (79 წელი) და თავს ბოლომდე კარგად გრძნობდა. მაგრამ მოულოდნელად ცუდად გახდა და გარდაიცვალა. ანტიკური ავტორების გადმოცემით, ტიბერიუსის სიკვდილის მიზეზი საწამლაი იყო, რომელიც კალიგულამ საჭმელთან ერთად შეაპარა და სამყაროზე გაბოროტებულ მოხუცს ბოლო მოუღო. იმასაც მოგვითხრობენ, რომ სასიკვდილო სარეცელზე მწოლს, ისიც არ დაანებეს, რომ სიცოცხლეს თვითონ გამოსთხოვებოდა, და გონებადაკარგული გაგუდეს. 37 წელს დასრულდა იმპერატორის ოცდასამწლიანი განუკითხავი მმართველობა.

კაცთმოდულე მართოსული ტიბერიუსი იმპერატორის ტახტზე შეუდარებლად სისხლმორწყურებულმა გაიუს ცეზარმა შეცვალა, რომელიც ისტორიაში კალიგულას სახელითაა ცნობილი.

კალიგულა ტრაგიკული ოჯახის შვილი იყო. მისი მამა, ტიბერიუსის ძმისწული გერმანიკუსი ოქტავიანე ავგუსტუსის ყურადღებით სარგებლობდა. 4 წელს, როდესაც ავგუსტუსმა ტიბერიუსი მემკვიდრედ გამოაცხადა, გერმანიკუსის შვილად აყვანა უბრძანა. გერმანიკუსი განათლებული და მრავალი ღირსებით დაჯილდოებული პიროვნება იყო. დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ფრონტებზე ბრწყინვალე გამარჯვებები ჰქონდა მოპოვებული და ლეგიონებში დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. გერმანიკუსის წარმატებები ტიბერიუსს აღიზიანებდა, მასში იგი კონკურენტს ხედავდა და ამიტომაც თავის ჯალათებს მოაკვლევინა.

კალიგულას დედა აგრიპინა უფროსი, ოქტავიანე ავგუსტუსის შვილიშვილი, ანტიკურ ავტორებს სამშობლოს სამკაულად და ძველი ზნეობის შეუპოვარ დამცველად ჰყავთ დახატული. კორნელიუს ტაციტუსის სიტყვებით, აგრიპინა ამაყობდა თავისი წარმომავლობით, გამოირჩეოდა გამბედაობით, არ კმაყოფილდებოდა მცირედით, იტაცებდა ვაჟკაცური საქმეები, თავისუფალი იყო ქალური სისუსტეებისაგან, მუდმივად ახლდა მეუღლეს ლაშქრობებში. მტრის პირისპირ რამდენჯერმე გამოავლინა დიდი გამბედაობა და მოხერხებულობა. ლეგიონებში ბევრ სარდალზე მეტი სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი. გერმანიკუსის დაღუპვის შემდეგ ტიბერიუსმა აგრიპინა უფროსისა და მისი შვილების ბედი სიკვდილ-სიცოცხლის სასწორზე დადო. იმპერატორს აღიზიანებდა აგრიპინას სიამაყე და წინაპრებით თავის მოწონება. იგი ძმისწულის მეუღლისა და მისი შვილების სახით არასასურველ ნათესავებს ხედავდა. მტრობის ცეცხლს აღვივებდა სეიანიც.

აგრიპინა გასასახლეს და წამებით მოკლეს. მისი უფროსი ვაჟები ნერონ ცეზარი და დრუზუს ცეზარი, სამშობლოს მტრებად შერაცხეს და შიმშილით დახოცეს. ტიბერიუსის რისხვას გადაურჩნენ კალიგულა და მისი დები, რომლებმაც მომდევნო ხანებში მნიშვნელოვნად გადააჭარბეს მანამდე ცნობილ ყველა ბოროტებას და უზნეობას.

გერმანიკუსის შვილებიდან ტიბერიუსმა ერთი გამონაკლისი დაუშვა

(მხედველობაში გეყავს ვაჟები), იგი არ შეხებია კალიგულას. ამ ფაქტს თავისი გამართლება ჰქონდა. ბავშვობიდანვე ეპილეფსიით დაავადებული კალიგულა არანორმალურად ითვლებოდა და მის არსებობას თუ არარსებობას სერიოზულად არავინ უყურებდა. ტიბერიუსიც კალიგულას მხრიდან საშიშროებას ვერ ხედავდა.

კალიგულა დაიბადა 12 წელს. მეტსახელი (კოგნომენი) კალიგულა შეარქვეს ლეგიონერებმა თავიანთი სარდლის პატარა ბიჭს, გამოწყობილს ჩექმებსა და სამხედრო ფორმაში (კალიგულა არის კალიგა-ჩექმის კნინობითი ფორმა).

კალიგულა დამოკლეს მახვილის ქვეშ, მუდმივ შიშში, მედროვეებისა და ორპირ-მლიქვნელთა გარემოცვაში გაიზარდა; სიჭაბუკე ბეწვის ხიდზე გაატარა. ამავე დროს საოცარი სისრულით შეისისხლხორცა ეპოქის ყველა მანკიერება და სიბინძურე. არ გამოირჩეოდა ნიჭიერებით, მაგრამ შესანიშნავად ითვისებდა ყოველივე ცუდს.

31 წელს 19 წლის კალიგულა ტიბერიუსმა კუნძულ კაპრიზე დაიბარა. საეჭვო არ არის, რომ მასაც უფროსი ძმების ბედი ელოდა და თითქმის განწირული იყო, მაგრამ მოხდა საოცრება. ქარაფშუტა კალიგულამ იმპერატორის სადამსჯელო აპარატი გაოგნებული დატოვა. თვალთმაქცურად გააცურა მიჩენილი მსტორები, რომლებმაც ერთი უკმაყოფილო სიტყვა ვერ გამოსტყუეს თავისიანების დასჯასთან დაკავშირებით. ისეთი პოზა მიიღო, თითქოს ისინი საერთოდ არ ახსოვდა. გადაიტანა უამრავი დამცირება და შეურაცხყოფა. იდგა უძწეოდ და თავდახრილი მლიქვნელობდა. ამ პერიოდის ქმედებათა გათვალისწინებით, ანტიკურ მწერლობაში მის შესახებ ასეთი შეხედულება შეიქმნა: „არ ყოფილა ქვეყნად მასზე უკეთესი მონა და უარესი ბატონი“.

კალიგულა შესანიშნავად თამაშობდა შემლილის როლს (თუმცა ამისთვის დიდი შრომა არ სჭირდებოდა). სპეციალურად მიჩენილმა მეთვალეურებმა ახალგაზრდა მოსულელ კაცში საეჭვო ვერაფერი შეამჩნიეს.

ხანგრძლივი დაკვირვების შემდეგ, ტიბერიუსი დარწმუნდა, რომ მისი ძმისწულის შვილი ნორმალური არ იყო და მისგან არავითარი საფრთხე არ ელოდა და მის დასჯას აზრი არ ჰქონდა. ამიტომ სრული თავისუფლება მიანიჭა. ისიც თავაშეებულ ცხოვრებას შეუდგა, ფართო გასაქანი მისცა თანდაყოლილ მანკიერებებს. დაქუცმებოდა საეჭვო რეპუტაციის სახლებში, ღოთობდა, ჩხუბობდა, დიდ სიამოვნებას გვრიდა ადამიანთა წამებასა და სიკვდილით დასჯაზე დასწრება. ტიბერიუსი მოთმინებით ადევნებდა თვალყურს კალიგულას გასართობ სივრცეს და წინასწარმეტყველებდა, „გაიუსი ცოცხლობს საკუთარი თავისა და ყველას დასადუჰად, მისი სახით რომელიმე ხალხისათვის ვაკებაჲ ექიდნას, და მთელი დედამიწისათვის ფაეტონს“.

თითქოს სულელი კალიგულა საოცრად წინდახედულად მოქმედებდა. ტიბერიუსთან თვალთმაქცობის პარალელურად დაიწყო საიდუმლო

ქსელების ხლართვა. ამ მიზნით დაუახლოვდა პრეტორიანული გვარდიის პრეფექტის, მაკრონის მეუღლეს ენია ნევას, რომელსაც, როცა იმპერატორი გახდებოდა, ცოლად შერთვას ჰპირდებოდა. ენია ნევას მეშვეობით მოიპოვა მაკრონის ნდობა. მოხდა ორი ბოროტი ძალის გაერთიანება, რომელთაგან ერთს მდგომარეობის შენარჩუნების სურვილი ამოძრავებდა, მეორეს იმპერატორის გვირგვინი.

გაერთიანება მიმართული იყო მოხუცი განდევნილის წინააღმდეგ, რომელსაც გვერდით ერთი მოკეთუც კი არ ედგა. კალიგულა იმდენად ზუსტად მოქმედებდა, რომ ინტრიგებში გამოწრთობილი კაციმკვლეელი მაკრონიც კი შეცდომაში შეიყვანა და რასაც უნდოდა, იმას აკეთებინებდა. წყაროებში დაცული ინფორმაციის თანახმად, კალიგულამ და მაკრონმა, ტიბერიუსის ბოლო საწამლავეთ მოუღეს, იმასაც მოგვითხრობენ, რომ მომაკვდავს სულის ამოსვლაც არ აცალეს და ყელში ხელების წაჭერით დაახრჩვეს.

კალიგულას რომის სენატი არ იცნობდა. მის შესახებ იცოდნენ, რომ იგი იყო პოპულარული პიროვნების გერმანიკუსის შვილი. ყველაფერი გადაწყვიტა პრეტორიანული გვარდიის პრეფექტმა მაკრონმა, რომელმაც მდგომარეობის შენარჩუნების იმედით არმიას კალიგულას იმპერატორად გამოცხადებისაკენ მოუწოდა.

გამოქვეყნდა ტიბერიუსის ანდერძი, რომელიც იუწყებოდა მემკვიდრეებად თანაბარი უფლებებით კალიგულასა და ტიბერიუს გემელის გამოცხადებას. ამავე დროს იმპერატორის ქონების დიდი ნაწილი უნდა გადასცემოდა ჯარისკაცებს, ვესტას ტაძარს და რომის მოქალაქეებს.

კალიგულამ დიდი თავდაჭერილობით დაითანხმა სენატი, რომ ანდერძი გაუქმებულიყო. სანაცვლოდ პირობას დებდა, შეილად აიყვანდა მცირეწლოვან ტიბერიუს გემელს, ტიბერიუსის შვილიშვილს. ანტიკური ავტორები პირდაპირ წერენ, არანორმალურმა კალიგულამ საოცრება მოახდინა. მიზნის მისაღწევად საკმაოდ ლოგიკურად ჩამოაყალიბა მოთხოვნა და ზუსტი ნაბიჯი გადადგა, რამაც სენატის მოწონება დაიმსახურა და იგი პრინცეპსის უფლებებით აღჭურვა.

სენატი აღტაცებით შეზვდა ახალ იმპერატორს. პირველი შთაბეჭდილებით, გულცივი და უღმობელი ტიბერიუსის ნაცვლად მოვიდა ახალგაზრდა, სახელოვანი ოჯახის შვილი. პრინცეპსმა ისეთი დაპირებების კორიანტელი დააყენა, რომ უკეთესს ვერც წარმოიდგენდნენ. განაცხადა, რომ აღადგენდა სახალხო კრების ფუნქციებს. თვალში საცემი იყო პირველი ღონისძიებები: იჩენდა გულუხვობას, აწყობდა მდიდრულ სანახაობებს. აღტაცებულები თავს ბედნიერად თვლიდნენ. მაგრამ ყველაფერი სწრაფად გაქრა, იმედიც ჩაიფერფლა და რომაელებს შერჩათ მტაცებელი, ადამიანის გარეგნობით. დრო დაუდგათ ისეთი, რომ განდევნილი და კაცთმოძულე ტიბერიუსი სანატრელი გაუხდათ. კალიგულას გაგებით, პრინციპატი იყო

აბსოლუტური ძალაუფლება. აღმოსავლურ დესპოტიებშიც კი არ გვხვდება ყოველგვარი ადამიანურობისაგან დაცლილი მონარქი. კალიგულა ესწრაფოდა, რომ ადამიანები პირუტყვებად და პირადი მოხმარების საგნებად ექცია. თავი ღმერთად ჰყავდა წარმოდგენილი და ქვეშევრდომებს დაუწესა, თავვანი ეცათ მისთვის. ტიბერიუსის დევიზი, „დე ვპულდე, ოლონდ მეთანხმებოდნენ“, კალიგულამ შეაბრუნა და პიროვნება მონას გაუთანაბრა, „დე ვპულდე, ოლონდ ეშინოდეთ“. ეს იყო მისი ძირითადი მიზანი და გარკვეული პერიოდი აღწევდა კიდევ მას.

ტიბერიუსის შესახებ მსჯელობისას აღნიშნავენ, რომ ხელისუფლების მწვერვალზე ასულს დაკარგული ჰქონდა ადამიანებთან ნორმალური ურთიერთობის უნარი. სულიერად დამახინჯებული, ეჭვიანი და უზომოდ სასტიკი შეშლილობის ზღვარზე იმყოფებოდა. მისი მემკვიდრე კალიგულა მართლაც არანორმალური იყო. იმპერატორის ავადმყოფურ ბუნებაზე ვრცლად წერდნენ ანტიკური ავტორები (სენეკა, იოსებ ფლავიუსი, კორნელიუს ტაციტუსი, სვეტონიუს ტრანქვილუსი, დიონ კასიოსი).

კალიგულას შესწევდა უნარი, ეთამაშა ხალხის კეთილდღეობაზე მზრუნველის როლი; რაც ბნელი მასის სიყვარულს იწვევდა. ერთხელ, როდესაც ავად გახდა, უბრალო ხალხი სასახლესთან დამეებს ათენებდა. ყველაფერს ხალხის გულის მოსაგებად აკეთებდა, ყოველი ნაბიჯი გარეგნულ ეფექტზე ჰქონდა აგებული. ტიბერიუსის მომხრეთა თვალის ასახვევად, გარდაცვლილი იმპერატორი მწუხარე გამომეტყველებით დაიტირა, სახოტბო სიტყვაც წარმოთქვა და დიდი პატივით დაკრძალა. ხალხში ნდობის მოპოვებას ემსახურებოდა დედისა და ძმების ნეშტთა შეგროვება და რომში გადასვენება. დედის საპატივცემულოდ მოაწყო საცირკო თამაშები. მამის ხსოვნის აღსანიშნავად სექტემბრის თვეს გერმანიკუსი უწოდა. ტიბერიუსის რისხვას გადარჩენილ ნათესავებსაც ყურადღებით ეპყრობოდა (თუმცა მოკლე ხანში ყველაფერი უკუღმა შემოუბრუნდათ). დედისა და ძმების საბრალდებო საქმეებთან არსებული დასმენის დოკუმენტები, ფორუმზე მიიტანა და საჯაროდ დაწვა, თანაც ღმერთები მოიყვანა მოწმეებად, რომ არაფერი წაუკითხავს. იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ დასმენის პერიოდი წარსულს ჩაბარდა. შეიწყალა მსჯავრდებულები, დააბრუნა გადასახლებულები.

ჩამოთვლილი ქმედებები მხოლოდ ხალხის გულის მოსაგებად გამიზნული თვალთმაქცობა იყო. კალიგულა მჭევრმეტყველების უნარით გამოირჩეოდა. სიტყვის წარმოთქმა ნებისმიერ დროს შეეძლო. განსაკუთრებით ეხერხებოდა ბრალის დადება. გაბრაზებული უკეთესად პოულობდა სიტყვებს და ალაგებდა აზრებს. სიტყვას ყოველთვის მუქარით იწყებდა და მუქარით ამთავრებდა.

მფლანგველმა იმპერატორმა ხელმოჭერილი ტიბერიუსის სიმდიდრე ერთ წელიწადში გაანია. დაცარიელებული ხაზინის შესავსებად შემოიღო

ისეთი გადასახადები, რომლის მსგავსიც მანამდე არავის გაგონილიც არ ჰქონდა. რომში რაც იყიდებოდა, საჭმელი თუ ჩასაცმელი, ყველაფერზე გადასახადი დააწესა. ბევრას იხდიდნენ მტვირთავი მუშები და მეძავეებიც კი. იმპერატორის სიხარბე იქამდე მივიდა, რომ პალატინუმზე, მდიდრულ სასახლეში ლუპანარი მოაწყო, რომელშიც გათხოვილი ქალები საკუთარ თავს სთავაზობდნენ სიამეთა მადიებლებს. სპეციალური მსახურები მკაცრად აღწესდნენ შემოსავალს. ისე გადაგვარდა, რომ როდესაც ქალიშვილი შეეძინა, აღზრდისა და შხითვეისათვის შესაწირავი მოითხოვა. სასახლის კარებთან დადგა და გამვლელებისაგან მონეტების შეგროვებას შეუდგა. შემდეგ მათხოვრობით შეგროვებული ოქროს მონეტები ოთახში მიმოაბნია და გახარებული ზედ გორავდა.

კალიგულა უმადურიც იყო. პრეტორიანული გვარდიის პრეფექტი მაკრონი, რომლის დახმარებითაც იმპერატორი გახდა, აიძულა თავი მოეკლა (38 წელს). იმავე წელს სიკვდილით დასაჯა შეილად აყვანილი ტიბერიუს გემელი. ამცირებდა უმადლეს საკანონმდებლო ორგანოს, სენატს. ქედმაღლურად და თვითნებურად ექცეოდა კონსულებს. მასხრად იგდებდა სენატორებს. ერთხელ რამდენიმე სენატორი სიკვდილით დასაჯა, შემდეგ გამოაცხადა — თავი მოიკლესო. ერთ ნადიმზე ხარხარი ატეხა. კონსულებმა ჰკითხეს, რა გაცინებსო, უპასუხა: ის მაცინებს, რომ ჩემი თავის ერთი დაქნევა და თქვენი სიცოცხლე გაქრებაო. სენატისადმი მისი უპატივმულობა იქამდე მივიდა, რომ სურვილიც კი გაუჩნდა თავისი საყვარელი ცხენი ინციტატი (ფეხმარდი) სენატორად დაესვა. ვიდრე ინციტატი სენატორის სავარძელს დაიკავებდა, იმპერატორმა მარმარილოსა და სპილოს ძელისაგან თავლა-სასახლე აუგო, საკმაოდ მრავალრიცხოვანი მომსახურე პერსონალით. თავლის სიახლოვეს მცხოვრებნი მკაცრად გააფრთხილეს, არ ეხმაურათ და ცხენის სიმშვიდე არ დაერღვიათ. კალიგულა რომ არ მოეკლათ, სენატორი ინციტატი, ალბათ, მართლაც დაიკავებდა თავის „ღირსეულ“ ადგილს რომის სენატში.

კალიგულას გართობა თუ ნადიმი, გარკვეულ წილად სადამსჯელო ღონისძიებაც იყო. მოლხენის პარალელურად ტარდებოდა დაკითხვები, ჯალათები მზად იყვნენ თავიანთი მოვალეობის შესასრულებლად. წყაროებში დაცულია შემზარავი ეპიზოდები, როდესაც მამებს აიძულებდნენ დასწრებოდნენ შვილების სიკვდილით დასჯას. იყო შემთხვევა, მამამ ვერ გაუძლო თავს დატეხილ უბედურებას და კალიგულას სთხოვა, თვალებს დაეხუჭავო. იმპერატორმა „მოწყალება“ გაიღო და ბრძანა, ისიც მოეკლათ. ადამიანის არარაობად ქცევას ემსახურებოდა ის რეალობა, როდესაც სიკვდილით დასჯილის მამას სუფრასთან მიიწვევდა და აიძულებდა ემხიარულა. ერთი ბრალდებული (რა თქმა უნდა, უდანაშაულო) მხეცებს მიუგდეს დასაგლეჯად. კაცი ყვიროდა, უდანაშაულო ვარო. კალიგულამ გამოაყვანინა, ენა მოაჭრევინა, ყვირილს რომ არ შეეწუხებინა და კვლავ

იმავე სატანჯველს დაუბრუნა.

კალიგულას სიმხეცე კაციჭამიობას უთანაბრდება. წყაროების გადმოცემით, რომში გაძვირდა საქონლის ზორცი. ამფითეატრის ცხოველებს შემოაკლდათ საკვები. იმპერატორმა გამოსავალი ადვილად გამოიგონა. ბრძანება გასცა, მხეცები გამოეკვებათ საპყრობილეში გამომწყვდეული ადამიანების ზორციით. იმის განკითხვა არაუის უცდია, დაპატიმრებული ადამიანებიდან ვინ იყო დამნაშავე და ვინ არა.

კალიგულას ეჯავრებოდა მოხდენილი გარეგნობის ადამიანები. სვეტონიუსს აღწერილი აქვს, თუ როგორ შეეწირა თავის გარეგნობას ვინმე ეზიუს პროკულუსი. როდესაც შეცდომით უდანაშაულო ადამიანს დასჯიდნენ, იმპერატორი მშვიდად იტყოდა, ესეც სიკვდილის ღირსი იყო.

სისხლის წყურვილი იქამდე მიდიოდა, რომ ნატრობდა, ნეტავი რომელი ხალხს ერთი თავი ჰქონდეს, რომ ერთი დარტყმით დაჰამთავრო მისი არსებობაო. მხოლოდ ცუდზე ფიქრობდა და თავის ნაფიქრალს ხმამაღლა ამბობდა. ამაზრზენი იყო წუხილი იმის გამო, რომ მის დროს ადგილი არ ჰქონდა საყოველთაო კატასტროფას. სურდა, უკვდავება რაიმე უბედურებით მოეპოვებინა. ნატრობდა არმიის განადგურებას, შიმშილობას, შავ ჭირს, თანაც ისეთი მასშტაბისას, რომელიც სამუდამოდ დარჩებოდა ადამიანთა ხსოვნაში.

კალიგულა ამაყობდა, რომ იყო შეუდარებელი მშენებელი. ამ ხაზით ბევრიც გააკეთა, მაგრამ გაწეული შრომა ძირითადად მისი ახირებულობიდან გამომდინარეობდა. მისი ავადმყოფური ფანტაზიის შესანიშნავ დადასტურებას წარმოადგენდა ხიდი კუნძულ ბაიასა და პუტეოლს შორის. ხიდის სიგრძე ოთხ კილომეტრს აღწევდა. იმპერატორის ბრძანებით შეკრიბეს ხმელთაშუა ზღვის სატვირთო გემები, ჩაამწყრივეს ორ რიგად, გადააჭედეს ფიცრებით, დააყარეს მიწა და ჩვეულებრივი სახმელეთო გზის მსგავსად შეუერთეს სანაპირო ზოლს. ეს უსარგებლო ხიდი კალიგულამ საზეიმოდ გახსნა და ორი დღე ამაღლასთან ერთად დადიოდა, ხან ცხენით, ხან ეტლით. შედეგი ის იყო, რომ ხიდმა მწყობრიდან გამოიყვანა რომაული ფლოტის დიდი ნაწილი.

კალიგულას ინიციატივით დამთავრდა ადრე დაწყებული ბევრი შენობა, მაგრამ ხიდის მსგავსად მათ პრაქტიკული დანიშნულება არ გააჩნდათ. იმპერატორს განსაკუთრებით მოსწონდა კამპანიის სანაპირო. ამ მიზნით სანაპიროზე აწყობდა პორტიკებს, გასართობ პალატებს, ალამაზებდა ვენახებით და ბაღებით. თავისი შემოქმედებით გაამაყებული დღეების განმავლობაში დაცურავდა სანაპიროს გასწვრივ და ქეიფობდა მუსიკის თანხლებით. სახელმწიფო ქონებას სულელურ პროექტებში ფლანგავდა. ფული რომ შემოაკლდებოდა მარცვაზე გადადიოდა. მდიდარ რომაელებს აიძულებდა, მემკვიდრეთა შორის იმპერატორიც დაესახელებინათ. შემდეგ მოგონილი ბრალდებით ანდერძის ავტორს დამნაშავედ გამოაცხადებდა

და მის ქონებას მიიტაცებდა. ვილების, სასახლეების, კაშხალების მშენებლობაში არ ფიგურირებდა საღი აზრი. იგივე ითქმის გზებისა და მიუვალ კლდეებში გაჭრილ გასასვლელებზეც.

რომის იმპერატორს რომი არ უყვარდა და დედაქალაქის ანციუმში გადატანა ჰქონდა განზრახული (ანციუმი იყო ძველი ციხე-სიმაგრე ვოლსკების მიწაზე). რომ დასცლოდა, ალბათ ჩანაფიქრს შეასრულებდა. იმპერატორს სხვა ვარიანტიც ჰქონდა, ძალიან მოსწონდა ალექსანდრია და იქაც ცდილობდა გადასვლას. „მარადიული ქალაქი“ შეთქმულების წარმატებით დამთავრებამ გადაარჩინა.

კალიგულა მრავალრიცხოვანი უსარგებლო ნაგებობების გარდა ზღაპრულ თანხებს ხარჯავდა გლადიატორობა ბრძოლების გასამართად. საინტერესოა, რომ შერკინებებში თვითონაც აქტიურად ერთვებოდა, როგორც მებრძოლი და ეტლით მსროლელი. საოცარია, ეს ავადმყოფურად მშიშარა არსება, გაბედულად გამოდიოდა იარაღით ხელში, რადგან ღრმად იყო ღარწმუნებული, რომ არაფერი დაუშავდებოდა. მისი გატაცების სფეროს წარმოადგენდა, აგრეთვე, სიმღერა და ცეკვა. მღეროდა დღესასწაულებზე, როგორც მარტო, ისე გუნდთან ერთად. ცეკვავდა თავდაუწყებლად ნებისმიერ დროს და ნებისმიერ ადგილას. არ ითვალისწინებდა იმას, რომ რომში სიმღერა არ სარგებლობდა მოწონებით, ხოლო ცეკვა სამარცხვინოდ ითვლებოდა. მაგრამ კალიგულას საზოგადოების აზრი არ აინტერესებდა. მისი გონება მხოლოდ სისხლის ღვრისაკენ იყო მიმართული. ბოროტ სულად დაბადებული კალიგულა თვლიდა, რომ ღმერთი იყო და ამის გამო ყველაფერი ეპატიებოდა.

კალიგულამ უზნეობისა და გარყვნილების ყველა მწვერვალი გადალახა. არ არსებობს სისაძაგლე, მას რომ არ ჩაედინა, თანაც სულ 29 წელი იცოცხლა. ქორწინება და განქორწინება მისთვის არაფერს ნიშნავდა. ავადმყოფური და დამახინჯებული დამოკიდებულება ჰქონდა უახლოეს ადამიანებთან. წყაროების მოწმობით, ამის უტყუარი ფაქტი იყო ის, რომ დანაშაულებრივი კავშირით ცხოვრობდა საკუთარ დებთან. აქედან ორი, აგრიპინა უმცროსი (ნერონის დედა, არანაკლებ უზნეო) და იულია ლივილა გადაასახლა, ხოლო მესამე, დრუზილა, ქმარს წაართვა და თავისთან ჰყავდა, როგორც ცოლი.

ის, რაც რეალურ ცხოვრებაში დანაშაულად ითვლებოდა, ბერძნულ-რომაულ პანთეონში ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. ოლიმპოს უზენაესი ღვთაება ზევსი და მისი მეუღლე ჰერა, რომაელების იუპიტერი და იუნონა და-ძმანი იყვნენ. ძველი აღმოსავლეთის რელიგიურ წარმოდგენებშიც მსგავსი აღრევა დაშვებული იყო. ეგვიპტური პანთეონის ანომალია გავრცელდა რეალურ ცხოვრებაშიც (მხოლოდ სამეფო დინასტიაში). ფარაონების იდეოლოგიით, ფარაონი ითვლებოდა ღმერთის (ამონის) შვილად და მისი მეუღლეც ღმერთის შვილი უნდა ყოფილიყო. ამიტომ ფარაონისა და მისი

დის (ასულისაც) შეუდლება ნორმად ითვლებოდა. ფარაონების ტრადიცია გადაიღეს პტოლემეაიოსებმა. კალიგულა თავს ღმერთად აცხადებდა და ღვთაებრივ სიმაღლეს ასახიერებდა. აღნიშნული წარმოდგენის გათვალისწინებით, არ არის შემთხვევითი, რომ იმპერატორის საყვარელი ქვეყანა იყო ეგვიპტე და მისი დედაქალაქი ალექსანდრია.

კალიგულას ავხორცობა და ზნედაცემულობა სისხლის აღრევის გარდა სხვა მიმართულებითაც შლიდა ფრთებს. მისმა ამორალობამ რომაული არისტოკრატია ენაჩავარდნილ ბრბოდ აქცია. შიშმა ღირსება მიწასთან გაასწორა. ანტიკური ავტორების თანახმად, იმპერატორი ხშირად მართავდა ნადიმებს და იწვევდა წარჩინებულ ოჯახებს. სტუმარ ქალებს ისე ათვალეიერებდა, თითქოს მონათა ბაზარზე იყო. რომელ ქალსაც აირჩევდა, გაიყვანდა გვერდით ოთახში. ცხოველური ჟინის დაკმაყოფილების შემდეგ დაბრუნდებოდა და მსხვერპლის მეუღლეს უყვებოდა, როგორი იყო მისი ცოლი ლოგინში. დაწერილებით ჩამოთვლიდა, რა ჰქონდა კარგი და რა ცუდი. ლაფდასხმული მეუღლე ყურადღებით უსმენდა და ცდილობდა, წყენა არ გამოეხატა. ცხადია, ამის მომთმენი რომაელები კაცებად აღარ ჩაითვლებოდნენ. იმპერატორი ცდილობდა, ადამიანები დამუწვებელიყვნენ და დაბრმავებულიყვნენ. ცნობილია, აგრეთვე, ასეთი ფაქტიც, ერთხელ იგი ქორწილში მიიწვიეს. კალიგულას პატარძალი მოეწონა. წაართვა ქმარს, წაიყვანა თავის ბუნაგში და მხოლოდ რამდენიმე დღის შემდეგ გამოუშვა, მისი ქმარი კალპურნიუს პიზონი კი გადაასახლა. გადმოცემის თანახმად, პიზონი ვაჟაცურად მოიქცა, იმპერატორს არ აპატია შეურაცხყოფა და იმ შეთქმულების ერთ-ერთი ინიციატორი გახდა, რომელმაც კალიგულას განაჩენი გამოუტანა.

კალიგულას რამდენიმე ცოლი ჰყავდა. მათ შორის გამორჩეულად უყვარდა ცეზონია მოლონია, რომელიც მეუღლის მსგავსად, ამორალური ქალი იყო. იმპერატორს საყვარელი მეუღლე მუდამ თან დაჰყავდა, ტრახანობდა მეგობრებთან მისი სილამაზით, ზოგჯერ გააშიშვლებდა და ისე აჩვენებდა, რომ დამტკბარიყვნენ მისი მოხდენილობით, თუმცა ცეზონია სილამაზის მხრივ საკმაოდ მოიკოჭლებდა.

კალიგულა ვერ იტანდა დიდების სახელით მოსილ ადამიანებს. განზრახული ჰქონდა ჰომეროსის პოემების განადგურება. ვერგილიუსისა და ტიტუს ლოვიუსის წიგნები და ბიუსტები ძლივს გადაურჩნენ მის ავ თვალს. გამოჩენილ რომაელთა ბიუსტები კაპიტოლიუმიდან გამოატანინა და მარსის ველზე ისე დაამტვრევინა, რომ მათი აღდგენა შეუძლებელი გახდა. განდიდების მანიით შეპყრობილი იმპერატორის ბრძანებით საბერძნეთიდან რომში გადაიტანეს ზევსის ქანდაკება და მის ტანს კალიგულას თავი დაადგეს. წყაროებში დაცულია ცნობა, რომ იმპერატორმა ოლიმპიაში აღმართული, გენიალური ფიდიასის ოლიმპიელი ზევსის (სამყაროს ერთ-ერთი საოცრების)

რომში გადატანაც განიზრახა. შედგომიან კიდევ მკრეხელური ბრძანების შესრულებას, მაგრამ მიახლოებისას ღმერთების მამას ისეთი მჭექარე ხმა გამოუცია, რომ მუშები შეშინებულან და გაქცეულან. ცხადია, ეს ლეგენდაა, მაგრამ კალიგულას მსგავსი სურვილი რომ ექნებოდა, საეჭვო არ არის.

კალიგულა სიდიადეში იუპიტერსაც კი ეჯიბრებოდა, თვლიდა, რომ რომაელთა უზენაეს ღვთაებას აღემატებოდა. მის ავადმყოფურ ფსიქიკაზე მეტყველებს მთვარესთან სასიყვარულო სცენების გამართვა. ღამის დაღვომისთანავე იწყებდა მასთან საუბარს და იწვევდა თავის საწოლში. ღლისით კი იუპიტერის ქანდაკებასთან განმარტოვდებოდა და იწყებდა მასთან ანგარიშის გასწორებას, ხან ჩურჩულით, ხან ხმამაღლა, ხან უბრაზდებოდა და ემუქრებოდა. სისულელის გასამართლებლად ამბობდა, რომ ღმერთმა თავისთან მიიწვია საცხოვრებლად. ყოველივე ამის შემდეგ, როგორც ღმერთი, მკაცრად მოითხოვდა ღვთიურ თაყვანისცემას.

იმპერატორს ჭექა-ქუხილის პანიკური შიში ჰქონდა. სიცილიაში ყოფნისას ეტნას კრატერიდან ამომაგალი კვამლი რომ დაუნახავს და გრუხუნი გაუგონია, შიშს აუტანია და მაშინვე გამოქცეულა.

რომის სახელმწიფო პოლიტიკა, მსოფლიო იმპერიის საშინაო და საგარეო საკითხები კალიგულას საერთოდ არ აინტერესებდა.

სისხლის მოყვარული ომისადმი მიდრეკილებას არ ავლენდა. ამ კუთხით, მის დროს რომს სერიოზული საომარი მოქმედება არ უწარმოებია. გადამწყვეტ როლს ანიჭებენ იმ ფაქტს, რომ იმპერატორი ბუნებით მშობარა იყო. თანდაყოლილი ნაკლის მიუხედავად, მაინც გაუჩნდა ამბიციის, თავისი ღვთიური სახელისათვის ძლევამოსილი სარდლის დიდებაც შეემატებინა და თავის გამოჩენის ასპარეზად აირჩია გერმანია. იმპერატორის ბრძანებით, უზარმაზარი არმია შეკრიბეს. ლაშქრობა უჩვეულოდ დაიწყო. გზა, რომელზეც ლეგიონებს უნდა გაეგლო, ადგილობრივ მოსახლეობას უნდა გაესუფთავებინა და მოერწყა, რომ იმპერატორი მტვერს არ შეეწუხებინა. პირველი დღიდანვე ნათელი გახდა კალიგულას სრული უსუსურობა. ეს იყო უნიჭოდ დადგმული კომედია-სპექტაკლი, რომლის მონაწილეებსაც თავიანთი როლები ბოლომდე უნდა ეთამაშათ. მოწინააღმდეგენი არ ჩანდნენ. სპექტაკლის გადასარჩენად, კალიგულამ რომაელთა რიგებში მყოფი გერმანელი მეომრები გამოიყვანა და ქვეყნის სიღრმეში შესვლა და გარკვეული პერიოდის შემდეგ ხმაურის ატეხა უბრძანა, თითქოს მტერი ახლოვდებოდა. გერმანელებს კვალდაკვალ მიჰყვა რომის არმია. კალიგულაც დაიძრა პრეტორიანული არმიით გარემოცული. როგორი მეომრული სულით იყო დაჯილდოებული იმპერატორი, კარგად გვიჩვენებს სვეტონიუსი, რომელიც წერს, რომ როცა ერთ ვიწრო ხეობაში კალიგულამ ყური მოკრა ლეგიონერების ლაპარაკს, მტერი რომ დაგვესხას, მუსრს გაგვავლებსო, შიშმა აიტანა, ცხენს მოახტა და უკან გამობრუნდა, მაგრამ

გზა ისე იყო ჩახერგილი, მოძრაობა შეუძლებელი გახდა. პანიკაში ჩაყარდნის იმპერატორი მეომრებმა ხელში აიყვანეს, თავებზე გადაიტარეს და „მშვიდობით“ გადარჩენა მიულოცეს. ასეთი თავგანწირული „ბრძოლების“ ფონზე კალიგულა რომში ინფორმაციებს აგზავნიდა ვრცელი ტერიტორიების დაპყრობის შესახებ.

გერმანიაში ლაშქრობა, როგორც სწრაფად დაიწყო, ისე სწრაფად დამთავრდა. მას არავითარი შედეგი არ მოჰყოლია. სპექტაკლის ფინალით განსაზღვრული იყო გრანდიოზული ტრიუმფი, მაგრამ კომედიას სჭირდებოდა აუცილებელი პერსონაჟები, ტყვეების სახით. კალიგულამ ესეც მოახერხა. შეარჩიეს კარგი გარეგნობის გალები, რომელთაც წვერის მოშვება და თმების წითლად შეღებვა უბრძანეს, რათა გერმანელებს დამსგავსებოდნენ. ამ გადაცმულ „ტყვეებს“ უნდა გაელამაზებინათ გამარჯვების აღსანიშნავი ზეიმი. საბოლოოდ ტრიუმფი ვერ ჩატარდა და კალიგულა რომში ოფაციით შევიდა.

ასე „სახელონად“ დაამთავრა გერმანიაში ლაშქრობა დიდების მაძიებელმა იმპერატორმა. დაბრუნდა რომში და სისხლიანი ტერორი გააგრძელა.

ანტიკურ მწერლობაში კალიგულა გვირგვინდადგმულ ბოროტებადაა მიჩნეული. „თორმეტი ცეზარის ცხოვრების“ ავტორი გაიუს სევეტონიუს ტრანქვილუსი, კალიგულას საქმიანობაში დადებითი ქმედების ერთ მერთაღ სხვისაც ვერ ამჩნევდა. ბერძენ-რომაელი მწერლების აზრით, კალიგულა, ყოველგვარი გაზვიადების გარეშე, ადამიანების საწამებლად გაჩენილი დემონი იყო.

დამცირებულსა და ღირსებაგათეღილ რომაელებში, მრავალრიცხოვანი მსტოვრისა და დამსმენის გარემოცვაში მაინც გაიმარჯვა ღირსების გრძნობამ, რომაელებმა დაძლიეს შიში და თავი იმართლეს ისტორიის წინაშე. პრეტორიანული გვარდიის მაღალჩინოსანი კასიუს ხერეი შეთქმულთა მცირე რაზმით, 41 წლის 24 იანვარს შუადღისას, სასახლის ბნელ გასასვლელში თავს დაესხა კალიგულას და სიცოცხლეს გამოასალმა. იმდენად დიდი იყო იმპერატორისადმი სიძულვილი, რომ შეთქმულებმა მისი ცოლი ცეზონიაც და მცირეწლოვანი ქალიშვილიც მოკლეს.

ოთხი წელი და ათი თვე რომში ბოროტება ზეიმობდა. 37 წლის მარტიდან 41 წლის 24 იანვრამდე იდევნებოდა სინათლე და მის ადგილს იკავებდა სიბნელე.

პრეტორიანელებმა იმპერატორის ტახტზე კალიგულას ბიძა, 51 წლის კლავდიუსი დასვეს.